

УДК 658.7

Дейнега О.В., к.е.н., доцент,

Якубовська Н.В., ст. викладач

Рівненський інститут слов'янознавства КСУ

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ НА КАРТОПЛЮ

Окреслено особливості формування регіонального попиту на картоплю в Україні. Виділено і проаналізовано через призму маркетингу вплив на регіональний попит таких категорій як урожайність, валовий збір, ціна та рівень доходів населення.

Ключові слова: ринок картоплі, регіональний попит на картоплю.

Deineha O., Jakubowska N.

REGIONAL FEATURES OF DEMAND FOR POTATO

The features of forming of regional demand are outlined on a potato in Ukraine. It is distinguished and analysed through the prism of marketing influence on regional demand of such categories as the productivity, gross collection, price and level of profits of population.

Key words: market of potato, regional demand for potato.

Дейнега О.В., Якубовская Н.В.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СПРОСА НА КАРТОФЕЛЬ

Обозначены особенности формирования регионального спроса на картофель в Украине. Выделено и проанализировано через призму маркетинга влияние на региональный спрос таких категорий как урожайность, валовой сбор, цена и уровень доходов населения.

Ключевые слова: рынок картофеля, региональный спрос на картофель.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Попит і пропозиція - це категорії, дія яких є об'єктивною, тому розуміння механізму взаємодії цих категорій дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати діяльність максимально ефективно на ринку того чи іншого товару, в тому числі на ринку картоплі.

При цьому діяльність відбувається в певному середовищі, особливості і характеристики якого постійно змінюються, які

Дейнега О.В., Якубовська Н.В.

необхідно враховувати, до яких необхідно пристосовуватися.

Маркетинг є ефективним прикладним інструментом, який дозволяє оптимізувати взаємодію ринкових категорій, структурувати і певною мірою впорядкувати господарські процеси. Суть одного із принципів маркетингу полягає в тому, що необхідно виробляти те, що можна продати, а не продавати те, що можна виробити. Наприклад, для промисловості, зокрема тих її підгалузей, які обслуговуються сферу споживання, дотримання такого принципу є об'єктивною передумовою виживання в умовах жорсткої конкуренції.

На ринку продукції сільського господарства вищезгаданий принцип практичного застосування майже не має. Так, наприклад, на ринку картоплі України свої особливості має і регіональна пропозиція, і регіональний попит даного товару, але взаємодія цих категорій є спонтанною, ринкові інструменти, зокрема маркетинг, застосовуються переважно на етапі збуту.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження особливостей та проблем функціонування ринків продукції аграрної сфери здійснено в роботах Саблука П.М., Соловйова І.О., Островського П.І, Єранкіна О.О., Серової Є.В., Близнюка С.В. та інших вчених. Спільним у підходах є те, що застосування маркетингу для регулювання ринку аграрної продукції є необхідним. Основна цінність маркетингу при цьому надається на етапі збуту.

Разом з тим, недостатньо уваги приділено маркетингу як інструменту, який через детальне вивчення попиту дозволяє формувати актуальну для ринку пропозицію.

Цілі статті. Метою даної публікації є окреслення особливостей формування попиту на картоплю на рівні регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Здорове і повноцінне харчування є основою виживання і розвитку конкретної особи, сім'ї, держави, суспільства загалом. Тому питання доступності, безпеки і якості харчування гостро стоїть на всіх рівнях господарювання і є актуальним на рівні індивіда – потреба у фізіологічному виживанні (наприклад, у маркетингу широко застосовується ієрархія потреб людини за Маслоу, відповідно до якої потреба в харчуванні є так званою «первинною» потребою людини [1, с. 27]; на рівні держави – продовольча безпека нації; на глобальному рівні – можливість міжнародного обміну достатньою кількістю

продовольства за стабільними цінами, що забезпечує від несподіваних спадів виробництва або різких підвищень цін все людство.

Раціон харчування визначає, в першу чергу, доступність тих чи інших продуктів завдяки природно-кліматичним умовам, налагодженій системі розподілу і постачання, рівню доходів населення, впливу соціально-культурних особливостей тощо.

Співвідношення продуктів у раціоні українця в розрізі років є досить стабільним. На рис. 1 наведено показники споживання основних продуктів харчування у 2011 році, звідки видно, що найбільшу питому вагу займають молоко і молокопродукти - 26 відсотків, овочі – 21, картопля – 18, хліб і хлібопродукти – 14 відсотків відповідно. М'ясо і м'ясопродукти становлять лише 6 відсотків, ще менше риба і рибопродукти – лише 2 відсотки. Споживання яєць в 2011 році перебувало на рівні 310 шт. на особу.

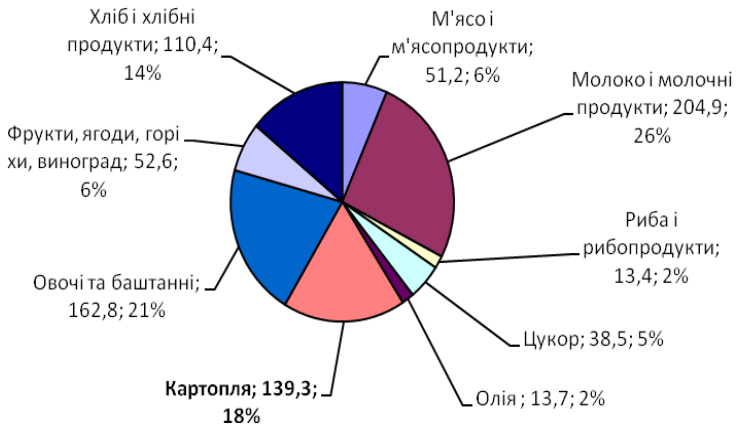

Рис. 1. Структура споживання основних продуктів харчування в Україні в 2011р, кг/рік [2, с. 160]

Примітка: не наведено показники споживання яєць

Наведена на рис. 1 структура раціону харчування дозволяє зробити припущення, що картопля є найдоступнішим замінником м'ясних та рибних продуктів і попит на даний продукт харчування буде мати тенденцію до збільшення.

Поживна цінність картоплі визначається оптимальним співвідношенням у ній органічних, мінеральних речовин і вітамінів. У

бульбах у середньому міститься 22...25 % сухих речовин, з яких тільки близько 1 % припадає на мінеральні сполуки, крохмалю – 12...28 %, білка – 1...3 %. Білок картоплі має велику біологічну цінність завдяки оптимальному співвідношенню незамінних амінокислот. 500...700 г вареної картоплі можуть задовольнити добову потребу людини майже у всіх амінокислотах [3, с. 377-378].

Українським законодавством визначені норми споживання основних продуктів харчування населенням України, які затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення». Картопля входить до даного переліку, і, відповідно до вищеназваної постанови, в раціоні середньостатистичного працездатного українця споживання картоплі має становити 95 кг на рік [4].

Українським науково-дослідним інститутом Міністерства охорони здоров'я розроблено орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів забезпечення у середньому на душу населення України на 2005...2015, згідно з яким раціональна норма споживання картоплі складає 124 кг/рік на одну особу [5].

Для реалізації цілей даної публікації обрано ряд показників, які, на думку авторів, можуть впливати на формування попиту на картоплю в регіонах України: споживання картоплі однією особою (кг/рік), валовий збір (тис. т), урожайність (ц/га), ціни на картоплю (грн/т), середньомісячна номінальна заробітна плата (грн/міс). В розрізі років вищеназвані показники є досить стабільними і їх варіація в контексті даного дослідження є припустимою і не змінює загальної регіональної типології. Дані за 2011 рік наведені в табл. 1 [2; 6].

Фактичне споживання картоплі на одну особу в рік по Україні є досить стабільним і коливається в межах 130...139 кг (табл. 1). Регіонами, де картоплю споживають найбільше є Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Сумська та Хмельницька області, коливається даний показник в межах 180...190 кг/рік. Регіонами найнижчого споживання картоплі є АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Миколаївська, Одеська області, де споживання картоплі на одну особу в рік коливається в межах 75...105 кг.

У контексті окреслення особливостей попиту варто відзначити,

що на українському ринку картоплі ситуація є досить стабільною на предмет річного виробництва та використання картоплі, яке щороку досягає майже 20 млн тонн. Так, у 2011 році в Україні було зібрано 22,1 млн тонн картоплі, з яких 6,9 млн т було витрачено на корм худобі, 5,4 млн т - на посадку, 3,4 т було витрачено, 6,4 млн т – спожито населенням [6].

Показники валового збору картоплі в розрізі регіонів (табл. 1) свідчать про те, що картопля вирощується у всіх регіонах України. В 2011 році цей показник найвищим був у Вінницькій, Київській, Львівській, Чернігівській, Хмельницькій, Рівненській, Житомирській та Полтавській областях.

З огляду на те, що картопля широко культивується в господарствах населення, важливим фактором, який може впливати на рівень споживання картоплі, є урожайність. Рейтинг урожайності картоплі в розрізі регіонів (табл. 1) показує, що регіонами високої урожайності картоплі є Житомирська Хмельницька, Чернігівська, Чернівецька та Рівненська області. Найнижчими показники урожайності картоплі є у Запорізькій, Херсонській, Миколаївській, Дніпропетровській, Луганській, Харківській та Донецькій областях.

Ціна, як відомо, є одним з головних ринкових важелів. Рейтинг цін на картоплю в регіонах розрізі років (табл. 1) демонструє, що в 2011 році областями, де ціна на картоплю була досить високою, є Херсонська, Запорізька, Донецька, Луганська, АР Крим, Дніпропетровська, Закарпатська. Найнижчі ціни на картоплю спостерігаються в Сумській, Чернігівській, Житомирській областях.

Складнішими у виявленнях і, відповідно, ціннішими, а для маркетингу пріоритетними, є дослідження взаємного впливу факторів. В даній публікації авторами (на прикладі картоплярства), пропонується дослідити взаємозв'язок категорій «споживання картоплі» та «ціна». Умовним критерієм регіонального розподілу ринку споживання картоплі оберемо раціональну норму споживання картоплі, визначену Міністерством охорони здоров'я – 124 кг/рік, що дозволить виділити дві групи регіонів: «споживання картоплі вище норми» і «споживання картоплі нижче норми».

Таблиця 1

Основні характеристики споживання, що впливають на формування попиту на картоплю в областях України

Споживання картоплі	Обсяг тис. к	Валовий збір картоплі	тис. т	Урожайність картоплі	ц/га	Ціни на картоплю	грн./т	Середньомісячна номінальна заробітна плата	грн./міс
Житомирська	199,70	Вінницька	1856,8	Житомирська	219,20	Запорізька	3371,7	Донецька	3063
Хмельницька	197,20	Київська	1825,7	Хмельницька	213,70	Миколаївська	3231,7	Дніпропетровська	2790
Сумська	185,00	Львівська	1824,9	Чернігівська	207,40	Луганська	3181,3	Київська	2761
Івано-Франківська	184,00	Чернігівська	1755,9	Рівненська	198,20	Донецька	3003,1	Луганська	2742
Волинська	183,80	Хмельницька	1473,6	Полтавська	191,90	Тернопільська	2833,4	Запорізька	2607
Львівська	177,80	Рівненська	1377,9	Тернопільська	190,40	Харківська	2825,7	Полтавська	2481
Тернопільська	176,70	Житомирська	1334,2	Львівська	189,20	Кіровоградська	2763,4	Миколаївська	2448
Чернігівська	175,70	Полтавська	1272,8	Київська	186,90	Дніпропетровська	2545,1	Харківська	2407
Рівненська	173,00	Тернопільська	1247,1	Чернівецька	186,80	Черкаська	2375	Одеська	2387
Вінницька	172,10	Сумська	1153,4	АР Крим	180,90	Закарпатська	2291,1	АР Крим	2295
Черкаська	154,70	Волинська	1135,6	Вінницька	174,60	Херсонська	2253	Львівська	2244
Кіровоградська	146,70	Харківська	973	Сумська	173,90	АР Крим	1983,4	Івано-Франківська	2213
Чернівецька	143,70	Черкаська	925,1	Закарпатська	165,50	Волинська	1917,4	Рівненська	2211
Херсонська	139,80	Івано-Франківська	886,5	Волинська	163,50	Одеська	1853,2	Сумська	2177
Полтавська	139,20	Донецька	733,9	Черкаська	155,60	Львівська	1841,1	Черкаська	2155
Закарпатська	132,30	Чернівецька	628,5	Одеська	149,90	Рівненська	1767	Кіровоградська	2114
Луганська	128,20	Закарпатська	590,1	Івано-Франківська	146,10	Вінницька	1763,7	Хмельницька	2075
Донецька	121,40	Дніпропетровська	561,6	Кіровоградська	122,00	Київська	1747,1	Вінницька	2074
АР Крим	120,80	Одеська	554,8	Донецька	120,80	Житомирська	1576,7	Житомирська	2071
Київська	116,50	Кіровоградська	517,7	Харківська	119,30	Чернігівська	1558,6	Закарпатська	2069
Харківська	113,50	АР Крим	467,1	Луганська	114,70	Івано-Франківська	1466	Волинська	1994
Одеська	108,30	Луганська	389,5	Дніпропетровська	113,90	Чернівецька	1452,5	Чернівецька	1985
Запорізька	108,00	Запорізька	284,4	Миколаївська	111,60	Хмельницька	1412,1	Чернігівська	1974
Дніпропетровська	106,40	Херсонська	263,2	Херсонська	109,70	Сумська	1231,2	Херсонська	1970
Миколаївська	101,20	Миколаївська	214,4	Запорізька	103,20	Полтавська	1183,6	Тернопільська	1871

Б

0

У регіонах, де споживання картоплі нижче рекомендованого рівня, ціна на картоплю за рейтингом (табл. 1) досить висока. Зокрема, в 2011 році спостерігалось споживання картоплі нижче рекомендованого МОЗ рівня в Київській, Одеській, Миколаївській Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій, Донецькій областях та в АР Крим, із них в Миколаївській, Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій і Донецькій областях ціни на картоплю за рейтингом є досить високими.

Висновки. Результати проведеного вище аналізу демонструють, що в регіонах України попит на картоплю є стійким, і, в першу чергу, як на доступний і якісний продукт харчування.

В регіонах, де споживання картоплі перебуває нижче норм рекомендованих МОЗ, потенційна купівельна спроможність (номінальна заробітна плата) мешканців даних регіонів є найвищою по Україні, а регіональна пропозиція (валовий збір) досить низька, зокрема, через низьку урожайність картоплі.

Напрямом подальших наукових досліджень має бути вивчення особливостей пропозиції картоплі в розрізі регіонів та пошук ефективних маркетингових інструментів регулювання ринку картоплі з врахуванням регіональних особливостей і попиту, і пропозиції.

1. Гаркавенко С.С. Маркетинг. – К.: Лібра, 2002. – 712 с.
2. Статистичний збірник «Регіони України» 2011. Частина II. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 789 с.
3. Картопля / За ред. А.А. Бондарчука, М.Я. Молоцького, В.С. Куценка. – Біла Церква, 2007. – Т.3. – 536 с.
4. Постанова КМУ від 14 квітня 2000 р. N 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення»
5. Орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів для забезпечення у середньому на душу населення на 2005–2015 роки: За термінологією МОЗ України.
6. Статистичний збірник «Україна у цифрах». - К.: Державна служба статистики України, 2012. – 250 с.